

חזרה אל העיר ממנה גורשנו

השמועה בדבר החזרתם של פליטי צפון בוקובינה לבתיהם עשתה לה כנפיים, ובמהרה נוצרו תורים ארוכים של יהודים שרידי המחנות שבערבות אוקראינה. עדיין התחוללו קרבות לאורך הגבול, בעיקר ביאסי. כרוב הפליטים נשארנו בתחום ברית המועצות, בעיקר בעיירות ידיניץ ובריציני שבבסרביה ובצ'רנוביץ.

פולדי קם בחצות הלילה, אור ל-13 באוגוסט כדי להתייצב בתור מול לשכת הרישום ורק בשעות המאוחרות של הבוקר הצליח להיכנס ולמסור את כתב הבקשה בשמו ובשם בני משפחתו, שכללה גם אותי. סימה הגישה מכתב בקשה נפרד. שבועיים ימים היינו מלאי ציפיה לאישור המיוחל. ואכן, קיבלנו אישורי מעבר ימים ספורים לפני היציאה שנקבעה לנו ליום ה-18 בספטמבר 1945, בדיוק שנה אחרי שעזבתי את וורושילובגרד. לינה חברתי ואימה באו להיפרד מאתנו ואני מסרתי לידיהן את תעודות הזהות שלי למשמרת, עבור פריצי לכשתגיע לצ'רנוביץ. (פשטו שמועות שאת המגויסים בדומבאס ישחררו יחד עם חיילי הצבא האדום). לבי ניבא לי שפריצי תהא מספיק אמיצה לערוק גם היא. שוב התגלתה לנגד עיני אותה תמונה של נדודים שאפיינה את ארבע השנים האחרונות. עשרות עגלות הגיעו למקום והחלו לפרוק את המטען הדל של המגורשים. הקריאות בידיש, רוסי, רומנית וגרמנית שוב נשמעו בחשכת הלילה, ואנדרלמוסיה שקמה בעקבות ההתמקמות ליד תחנת הגבול. פנסים שהודלקו והאירו במעומעם את המקום ומדורות שאחדים העלו כדי להרתח סירי מים לשתייה.

אנחנו השכבנו את בוריס הקטן בן השנה וחצי על גבי הצרורות המעטים שלנו. איווה, סימה ואני ישבנו על הארץ לידו ופולדי הלך להיודע מה מתרחש ליד דלפק הביקורת. הוא חזר ובפיו הבשורה, שהמעבר מתנהל בשטף ואין מדקדקים ביותר. עם הנץ השחר שמענו קוראים בשמותינו. הקצין עיין ברשיון ואותת לי לעבור. אחרי עברו סימה ואיווה ללא עיכוב אל שולחן הביקורת, מול קצין רומני, שכרכנו בקרירות בברכת "ברוכים החוזרים הביתה". גם כאן היתה המולה רבה. נהגי מכוניות משא, אוטובוסים ועגלונים, עמדו במרחק ניכר, הכריזו בקולי קולות על יעד נסיעתם. אני וסימה נפרדנו מאיווה, פולדי ובוריצ'קה, שפניהם היו לסיגט שבטרנסילבניה, שם קיווה פולדי למצוא שרידי משפחתו. אנחנו עלינו על עגלה היוצאת לרדאוז. היינו הנוסעות היחידות לשם.

עברנו על פני שדות מוריקים, בהם נראו איכרים אוספים את היבול בטרם ירד השלג. העגלה קיפצה על אבני הנחל וטילטלה אותנו בחזקה. סימה צבטה אותי מדי פעם ובקול נרגש שאלה שוב ושוב אם אין זה חלום ואם אכן אנחנו חוזרות לעיר בה נולדנו ובילינו את ימי הילדות ואשר ממנה נעדרנו ארבע שנים תמימות. בשובנו לא בא איש לקבל את פנינו. "והיכן אתן רוצות לרדת?" שאל לפתע העגלון. התרוממתי ממקומי לראות היכן אנחנו, וגיליתי את השלט שבצידי הדרך מט ליפול ומבשר שזהו הפלופ. מאחוריו בישר שלט שני גדול "דיאלול קרוצ'י" (הר הצלב). גם שלט עם השם רדאוז הופיע לנגד עינינו. ביקשנו מן העגלון לעצור.

עוד אני מביטה כה וכה ומנסה להתגבר על הדמעות שחנקו בגרוני, ראיתי אשה חוצה את הרחוב. קומתה שפופה וצעדיה איטיים. מבלי להרים את ראשה התקרבה האשה לעברנו. היא היתה לבושה שמלת קיץ דהויה, נעלי חורף שחורות גבוהות ובידה מזוודה מרופטת. פניה הזכירו לי מישהי שלא יכולתי לזכור. היא הלכה ומלמלה לעצמה. סימה נרתעה קצת אחורה, כאילו ראתה איזו רוח רפאים. פתאום קראה "ברטה! זו אמא של ברטה!" האשה עצרה מולנו לשמע קריאתה של סימה, הרימה את ראשה וכמעט הפילה את המזוודה מידה כשקראה בהשתאות: "הרי את אחת התאומות! ואת סימה קופרשמיד, לא כן?" נרגשת חיבקה את שתינו, "אני הדודה של ברטה שכבר איננה. כולם הלכו, אימה, סבה וסבתה לא חזרו. גם אחותי ובעלה עם ילדם היחיד, נשאר באותו בור." מפיה שמענו לראשונה על מות חברותי ומשפחותיהן, ביניהן רבקה, שהיתה לי כה קרובה, וקיוויתי למצוא אותה בין החיים. "כן ילדות, אני מאחלת לכן חיים טובים. אתן עוד צעירות והעתיד לפניכן," והרימה את המזוודה, נשמה בכבדות ונאנחה: "אני כבר קשישה, לי אין עוד עתיד, אך נשאר לי עוד מספיק זמן כדי ללקק את הפצעים." אמרה והמשיכה בדרכה.

נפרדתי מסימה שפנתה לעבר הבית שהיה פעם ביתם. על פי השמועה חזר אחד הדודים שלה והוא מתגורר שם. אני פניתי לכיוון הפוך, לבית הורי. קבענו להיפגש שוב בין השעות 6 ל-7 ליד "הטמפל הגדול". המשכתי אל הפארק העירוני, אותו עברתי בצעדים מהירים. הספסלים היו ריקים מאדם ורק כמה אימהות טיילו עם ילדיהן על פני השבילים שלא נשתנו במאומה. ערוגות הפרחים המטופחות, אותם שיחי הלילך בצבעי כחול, ורוד ולבן, עמדו בפריחתם והפיצו ריח

משכר. חציתי גם את השוק ההומה מאנשים, מבלי להתעכב. כך הגעתי לפרטאוצאר-שטראסה, לבית הכנסת הגדול 'הטמפל', ליד בניין הגימנסיה בה למדנו ומאחוריו בניין מכבי האש, שממולו היה מועדון הגרמנים. התקרבתי לטמפל והתבוננתי בו כאילו אני רואה אותו לראשונה. הדלתות היו פתוחות ובצעדים מהססים עליתי במדרגות השיש. נכנסתי לאולם בתקווה למצוא אדם ולשאול אם ראו את אבא וסמי, או שמעו עליהם. השמש שקיבל אותי היה מסירט. הוא הגיש לרדאון אחרי שהות במחנה ריכוז בטרנסניסטריה. הוא סיפר על המשפחות שחזרו והזמין אותי לביתו. אך אני הודיתי לו והמשכתי בדרך.

עמדתי מול הבית, שהיה פעם ביתנו. הייתי המומה מול העזובה שנתגלתה לעיני. גדר פרוצה ועשבי בר בגובה רב. הפשפש המוביל לכניסה הראשית היה עקור. על הדלת היה מנעול ענק. חיפשתי את ערוגות הפרחים – אך רק שיחי הלילך עוד עמדו במקומם. להפתעתי מצאתי שביל צר בעשב ובו עקבות נעלים גדולות שרמסו אותו. הלכתי בו אל המחסן שדלתו היתה פתוחה לרווחה. גם על דלת המטבח היה מנעול גדול. טיפסתי על הסולם ונכנסתי לבית דרך "הבוידם" – עליית הגג. בין הגרוטאות מצאתי חפצים בודדים שהעלו בי גל זכרונות. התמסרתי להם ונתתי לסיפורים של אמי לחזור ולעלות בי. לבסוף משכתי את הסולם אלי וירדתי לתוך הבית. מצאתי סימנים לכך שהשתמשו בו. לאחרונה: כשעברתי בחדרנו, של פריצי ושלי מצאתי שתי מיטות שעמדו במקומן. על כל אחת סדין, כרית ושמיכת צמר. על הרצפה היה פרוש אחד השטיחים, שהיה בעבר בחדר הגדול, ליד החלון עמד השולחן שלנו ולידו שני כסאות. על השולחן היתה פרושה מפה פרחונית, שלא היכרתיה מקודם, ועליה עמדה עששית מלאה נפט, ולידה קופסת גפרורים. הזכוכית של העששית הבהיקה בנקיטה. ליד המיטה של פריצי עמדה השידה, ועליה הספר בכריכה אדומה, ולא היה לי צורך לנחש מה תוכנו של הספר. היה זה ספר האגדות של הילדה ביבי, שהיה כה אהוב עלי ועל פריצי. בערבי החורף, היתה אמא יושבת בחדרנו וקוראת לנו בהמשכים את הסיפורים על הרפתקאותיה של אותה ילדה, ביבי, שהיתה יתומה מאמה. כשגדלנו למדנו לקרוא בעצמנו את הסיפורים, שהיו כתובים בשפה הגרמנית באותיות גוטיות. הנחתי את ידי עליו ורטט עבר בכל גופי. "אמא", לחשתי חרש.

רצתי למטבח. ובאפלה ששררה בו לא חשתי שום פחד שבעבר לא

יכולתי לעמוד בו. חשתי משום־מה בשלווה, באושר שאפפני. מיששתי דרכי לחלון הפונה אל החצר. פתחתי את שני החלונות ובדחיפה קלה, שהפגיעה אותי, הזזתי את הקרשים שסגרו עליו. האור שפרץ אל תוך המטבח סינוור אותי. מיד אחרי כן ראיתי את הנעשה סביבי. הספה עמדה במקומה. עליה היה פרוש שטית, כרית ושמיכה. ארון הכלים, שבתחתיתו היו תמיד מצרכי המזון, עמד אף הוא במקומו ודלתותיו הפתוחות גילו את ריקנותו. השולחן שעמד באמצע המטבח היה מכוסה בשעוונית לבנה חדשה, עטורה בפרחים גדולים בצבע תכלת.

בתוך סלסלה שעל השולחן היו שתי פרוסות לחם, טרי יחסיף. לידה עמדה צלחת עם תפוחים. כעת היה לי ברור שאבא נמצא בסביבה; הרי זה המאכל החביב עליו! החלטתי להישאר במקום עד שישוב. עייפה ונרגשת שקעתי בתרדמה עמוקה.

כשסימה ראתה שאינני באה לפגישה שקבענו – באה לחפשני בביתי. על פי מראהו העזוב החליטה שאני נמצאת אצל השכנים, משפחת ניקיפוריץ, וכך נודע להם על שובי. הם מצאו אותי ישנה. סימה העירה אותי. נודע לי מפיהם שאבא נהג לבוא מדי שבוע לגבול, לן בביתנו וחוזר לבוקרשט. אתמול היה בביתנו, אך הפעם הודיע להם שלא ישוב במהרה. "אבא היה ממש מיואש", אך הם לא ידעו להסביר מדוע. הבנתי שהיחסים איתם אינם כתמול שלשום. ביטוי שלהם: "מסכנים היהודים, אנחנו שמענו כאן הכל מה שמתרחש מעבר לדנייסטר." – הראה שיש סיבה לחשוש מפניהם. לפתע הבנתו שזהו סוף לחלום ולאשליה: שום גשר לא קיים עוד ביני לבין מהאשהיה. הרגשתי צביטה בלב. כל שנות גלותי חלמתי לשוב להיות בביתי. אך עם הנוף האנושי שכה אהבתי איננו – נותק גם הגשר אל הנוף הדומם. אצל משפחת שפר שמעתי לראשונה על גודל האסון של יהדות רדאון, ועל השואה שפקדה את כלל יהדות אירופה.